

SISTEMUL ELECTORAL DIN ROMANIA

-pana in 1938-

Alegerile au intrat in cotidianul vietii publice romanesti in istoria moderna, desi, dupa toate probabilitatile, un sistem electiv pentru adunarile de stari a existat si mai inainte. Unii participanti la adunarile din perioada fanariota au fost "alesi" de "starile" pe care le reprezentau, uneori chiar intr-un numar egal de fiecare tinut-ca in 1756\1757 in Moldova. Alegerile propriu-zise, in "haine parlamentare" moderne, sunt insa constatate in perioada Regimului Organic, cand au fost instituite Obstele Adunari si Obstele Adunari Extraordinare, cele din urma cu sarcina limitata de a desemna pe domn.

In 1857, Principatele au trecut printr-o experienta unica. In temeiul Tratatului de la Paris, din primavara lui 1856, au fost convocate in fiecare tara cate un Divan sau Adunare ad-hoc. De data aceasta au fost incluse in procesul electoral toate categoriile sociale, cu exceptia tiganilor robi, de curand eliberati. Dupa anulara rezultatului alegerilor, in urma fraudarii de catre caimacanul Nicolae Vogoride, a avut loc un nou scrutin in 1857, care a dat castig deplin miscarii nationale. Procesul electoral s-a desfasurat in mai multe etape, corespunzatoare diferitelor categorii; de asemenea, criteriul originii sociale a fost inlocuit cu cel al starii materiale. Marii proprietari, desi in numar restrans, au ales cate doi deputati de fiecare judet sau tinut, micii proprietari, razesi sau mosneni, cate unul. Orasenii au ales cate un deputat de fiecare resedinta de judet sau tinut, cu exceptia capitalelor, unde numarul celor alesi era mai mare. Tarani clacasi sau pontasi au avut si ei cate un reprezentant de judet sau tinut. Lor li s-au alaturat si reprezentantii ierarhiei bisericesci. Cu exceptia clacasilor si a pontasilor, care au ales prin delegati, celelalte categorii au votat in mod direct pe deputati. In urma Conventiei de la Paris, puterile statului au fost impartite si fiecare dintre cele doua Principate au fost dotate cu Adunari electivae, deci cu un sistem unicameral; acestora li s-a mai adaugat si Comisia Centrala de la Focsani, formata din membri ai celor doua Adunari Electivae, desemnati de ele si de domnitor pentru a face parte din acest organ legislativ unificator.

In mai 1864, noua lege electorala, propusa de Alexandru Ioan Cuza, era instituit un sistem bicameral, o Adunare Generala sau electiva si un Senat, iar alegatorii directi deveneau toti romanii cu un venit anual de o suta de galbeni, avand varsta de 25 de ani, la care se adaugau, fara conditii de cens, preotii, institutorii si evident, profesorii, licentiatii si doctorii, precum si cei care practicau profesii liberale si pensionarii cu o pensie anuala de 3000 de lei. Alegatorii primari erau cei care aveau dreptul de a alege Consiliile comunale si toti platitorii de impozit. Dar legea oferea posibilitatea organelor administrative de a manipula rezultatele alegerilor.

In 1866, dupa rasturnarea lui Al. I. Cuza, s-a trecut intr-o noua faza in privinta puterii legislative. A fost mentinut sistemul bicameral, dar, totodata, daca numarul alegatorilor a fost redus fata de situatia instaurata in 1864, posibilitatile imixtiunii puterii executive in procesul electoral au fost marginite, cel putin daca luam in considerare stipulatiile Constitutiei si noua lege electorala. Regimul electoral din 1866 imparte corpul alegatorilor in patru colegii: din primul colegiu, faceau parte cei cu un venit anual funciar de peste 300 de galbeni; din cel de-al doilea, cei cu un venit funciar cuprins intre

100 și 300 de galbeni. Din colegiul al treilea faceau parte orasenii-comerțianții și "industriștii" (de fapt, în majoritate, meseriași) – care plăteau un impozit de 80 de lei pe an și, de asemenea, fără condiție de cens, "profesiile liberale, ofiterii în retragere, profesorii și pensionarii statului". Primele două colegii asigurau 66 de deputați – câte unul de fiecare județ -, în timp ce colegiul al treilea alegea 58 de deputați; în 22 de reședințe de județ, se alegea câte un deputat, în 11, câte 2 sau 3, la Iași, 4, și la București, 6. Din colegiul 4 faceau parte toți cei care plăteau "o dare la catorze stat ori cât de mică", ei desemnând decât un deputat de fiecare județ – deci, în total 33-, votau indirect, prin desemnarea unui delegat la 50 de alegători, delegații alegând "la reședința districtului" pe deputat.

Regimul electoral stabilit în 1866 avea să se mențină până la sfârșitul primului război. O serie de modificări au fost aduse o dată cu revizuirea Constituției, în 1884. Colegiile au fost reduse de la 4 la 3. Deși sistemul cenșitar a fost menținut mai departe, censul a fost sensibil scăzut la toate categoriile de alegători și astfel numărul acestora a crescut în mod sensibil, dar desigur fără a se ajunge la sufragiul universal.

Legiferarea votului universal, în 1918, (numai pentru bărbați), a modificat substanțial cadrul de desfășurare a vieții politice din România. Înainte de război - în regimul votului pe colegii -, confruntarea electorală se desfășura numai în orășe, deoarece țărâna, care alcătua colegiul 3, nu vota direct ci prin delegați. Un candidat își putea vizita efectiv toți alegătorii din circumscripția sa, care se ridicau la câteva sute. Rezultatul votului era dinainte știut, deoarece, de fiecare dată, guvernul care "facea alegerile" ieșea câștigător.

Pe fondul asumării legionarilor, al îngrijorării partidelor democratice față de venirea acestora la putere, regele Carol al II-lea, cu încuviințarea guvernelor de la Paris și Londra, a recurs la o lovitură de stat punând capăt regimului democratic din România (10 februarie 1938). Alegerile din martie 1938 nu au mai avut loc, la 27 februarie a fost promulgată o nouă constituție, iar la 30 martie au fost dizolvate partidele politice.

Se încheie astfel o etapă din istoria României, în care partidele politice au avut un rol hatarator, guvernarea s-a realizat cu sprijinul Parlamentului, ales după aprige confruntări electorale. Excesele, contestările, actele de violență, nerealizările, demagogia au avut un rol de bumerang pentru partidele politice: ele s-au compromis în ochii electoratului, care a început să privească cu tot mai multă reticență regimul democratic, așa cum funcționa în România.